

Csík megye erdőbirtok-politikusa

„[...] a közbirtokossági birtokokban való jogosultság minden idők óta magántulajdon volt,”

/Pál Gábor, 1928./

Mikó Imre a nemzetiségtudomány szakemberei közé sorolta dr. Pál Gábort (Csíkvárdotfalva, 1883-1968, Csíkszereda), a két világháború közötti Csík vezető politikusát /Mikó Imre: Akik előttem jártak, Bk., 1976. 129./ Kacsó Sándor pedig „jóhiszemű, becsületes embernek” tartotta /Fogy a virág, gyűl az iszap, 1984. 150./ Az országos híru parlamenti képviselő mindezekon kívül erdőbirtok-politikus, erdészettörténész is volt, számos harcos írás szerzője, melyekkel mind a csíki nép erdőhöz kötött jogaiért küzdött.

A megye közösségben levő erdőterületei birtokviszonyának további fenntartásáért folytatott két évtizedes küzdelmének egyik szellemi színtere az a „nemzetpolitikai szemle” volt, melyet az 1963-ban elhalt, Európát járó gyakorló politikus, Jakabffy Elemér szerkesztett és Lugoson adott. Itt a Magyar Kisebbség hasábjain jelent meg Pál Gábor erdészettörténeti jelentőségű írásainak egy része, melyek közül kitűnik a *Készülődés a közbirtokosságok és úrbéres közbirtokosságok reformjára* c., jogtörténeti és birtokpolitikai tanulmánya /1928. évf. 4-6. sz./ Előzményeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

Alig heggedhettek be a közbirtokosságok testén az 1921. június 30-án kihirdetett földreformtörvény okozta mély sebek (pl. csak Csík megyében 1923 dec. 1-jéig 66.391 k.holdat sajátítottak ki, minimális díjat fizetve); és kezdte a csíki társadalom elszenvedni a *Magánjavak* elkobzásával keletkezett sérelmet, máris egy újabb, az előbbieknél súlyosabb veszedelem előjelei bontakoztak ki. A vészharangot Kacsó Sándor a *Brassói Lapokban* megjelent riportjával húzta meg, melyről Fogy a virág, gyűl az iszap c. önéletrajzi visszaemlékezésében így írt: „Azt hiszem, semmi túlzás nem volt a riport címében: *Egész Székelyföldön végigvágott a rémület!* Hiszen igaz, sok belső viszálykodásra, erkölcsi eltévelyedésre, visszaélésre szolgáltat alkalmat a *közbirtokossági vagyonkezelés*, de mégiscsak ez az ottani székelyek igazi és úgyszólván egyetlen aratása. Az évenként osztott vágterületet termelik ki, szeletelik a kis hegyi patakokra szerelt fűrészeken deszkává s hordják azt szekereiken le Marosludasig is, hogy kukoricára, búzára cseréljék be. Mi lesz hát velük, ha ettől a keresettől is megfosztja őket a liberális kormány? Hiszen akkor végképpen a bankok prédái lesznek, mind elárverezik őket, még adósságaik kamatját sem tudják fizetni majd!” /104./

Szükség volt tehát a közbirtokosságok további fennmaradására, mert jelentőségük az volt, ahogyan azt *Egyed Ákos* napjainkban megfogalmazta, azokban a falvakban ahol jól működött, az átlagosnál jobb gazdasági helyzetet biztosított a falvak népének /A parasztság Erdélyben a századfordulón, 1975. 59./ (→ Csíki helytörténész az erdészettörténet szolgálatában c. fejezetet is.)

A közbirtokosságok reformjával kapcsolatos javaslatot a kormánynak *Hodor Victor* közigazgatási vezérfelügyelő terjesztette elő. Ebben három követendő utat ajánlott:

- az állami kezelést, mely eddig a közbirtokossági erdőknek csupán technikai ügykezelésére vonatkozott, felügyeleti jellegű volt, terjesszék ki a gazdálkodás belső adminisztrációjára és „gazdasági kiaknázására”;
- a közbirtokosságok vagyónát osszák fel azok tagjai között;
- harmadik változatként pedig *Hodor* azt ajánlotta - és ez volt legszélesebb -, hogy a közbirtokossági erdőket az állam sajátítsa ki azon községek javára, melyekben az illető birtokosság tagjai illetékességgel bírnak, vagyis az állam nyilvánítsa ezeket az erdőket *községi erdőknek*.

A közbirtokosságok „ügyének” előzményei tehát ezek voltak, mellyel kapcsolatosan - a jelzett tanulmányában - *Pál Gábor* lényegében az alábbiakat fejtette ki:

A *székely közbirtokosságok* eredete nem királyi adomány, azt a székelyek ősjogon bírták. Ezekről eltértek az *úrbéres birtokosságok*, melyeket a szerző külön is tárgyalta. A székely közbirtokosságoknál a részesek az őket megillető aránynak az ősi alakulás óta szabad tulajdonosai, azaz a *közbirtokossági birtokban való részesedési jogosultság minden idők óta magántulajdon volt*. A községi erdők a közbirtokossági erdőkből, azok *adományai*ból fejlődtek ki és nem fordítva. Habár volt olyan eset, hogy a közbirtokosságot megfelelő szervezet hiányában a községi előljáróság kezelte, illetve a közbirtokosságot a szabályszerű megalakulás hiányában a község vezetősége képviselte. A közbirtokosságok magánjogi közösségek, a községiek közjogi alakulatok voltak. A közbirtokossági vagyon elidegeníthető volt, az öröklés tárgya lehetett, ellenben a községi vagyon nem, az előbbiben egyéni részesedés, tulajdoni arány volt, a községi vagyonban mindezek nem léteztek stb. Mindezekkel a szerző a *közbirtokosságok községesítésének* jogszerűségét akarta bizonyítani, fejtegetését az alábbi érveléssel is alátámasztva: „A székelyföldi közbirtokosságok gazdasági jelentősége összehasonlíthatatlanul nagyobb és a *megélhetés elősegítésére* jelentékenyebb segítséget nyújtó, mint más közbirtokoságnál. A művelhető föld aránylag csekély terjedelme és silányabb minősége sokkal jobban reá utalja a földműveseket a közös birtokok haszonrészesedésére.”

Pál Gábor *Hodor* másik két javaslatát is elvetette, hivatkozva arra, hogy „félezer évre visszamenőleg ismert írott és betartott törvények védelmezték a közbirtokosságoknak a *részesek között közös, de másokkal szemben kizárólagos magántulajdonát*”. Az elutasítást azzal is indokolva, hogy az *állami kezelésnek* a közbirtokosságok gazdasági életébe való mélyebb beavatkozás éppen ezeket a

jogokat sértené, a birtokosságok szabad rendelkezési jogát akadályozná. Vagyis: az állami kezelés korlátozódjék továbbra is azokra a teendőkre, melyek elvégzéséhez erdészeti szakismeretek szükségesek. Kiemelte a székely közbirtokosságok *önálló rendelkezési jogát*, mert az „szerencsétlen, csapásoktól lesújtott családokat emelt fel a kétségbeesésből újra, *tette ragaszkodóvá az ősi földhöz*”. Azaz: fát tudott adni a leégett házak újjáépítésére, adóterheket tudott átvenni stb., melyek mind megszűnnének, ha az „önálló rendelkezési jog” nem működhetne.

Ami pedig a *birtokközösségek fenntartását* illeti, dr. Pál Gábor erre vonatkozóan is tanulságos történeti áttekintést nyújtott. Kiemelte, hogy különösen a székelyföldi birtokközösségek feloszthatatlansága célszerű, mert azt a múlt és jelen eléggé igazolta és a külföldi példák is alátámasztják.

Pál Gábor érdemei közé tartozik az is, hogy a későbbiek során szintén hasznos felvilágosító munkát fejtett ki a közbirtokosságokkal kapcsolatos vélemények kialakulásában. Egyik cikkében például /Keleti Újság, 1936. nov. 1./ részletesen előadta, hogy „a székely közbirtokossági vagyonok *felosztása* szörnyű veszélyt rejtene magában”, és csak felelőtlen, nemtörődöm elemek izgathatnak a szétosztás érdekében; megmagyarázva azt is, hogy miért lenne célszerűtlen és veszedelmes a *felosztás*. Ezt ui. csak természetben lehet végrehajtani, és csak a bíróság mondhatja ki; engedélyezése és végrehajtása milliós költségeket emésztve fel, általános leszegényedéshez vezetne. Továbbá: a jobb területért való tülekedés a tagok között rendkívül káros feszültségeket okozna.

Végül is a közbirtokosságok az 1948-ban bekövetkezett államosításukig gyökeres változáson nem mentek át. Velük kapcsolatos egyik lényeges intézkedés azonban az volt, melyet *Czikó Lőrinc* 1948. január 10-én a *Romániai Magyar Szóban*, az érvénybe lépő, 132/1947. sz. miniszteri rendelet ismertetése során fejtett ki. Ezek szerint a közbirtokosságokban alkalmazott „*jogok*” szerinti faosztás megszűnt, hasonlóképpen az eddigi bárcarendszer is, azzal, hogy a jövőben minden közbirtokossági tag reális szükségletei arányában kap tűzifát, épületfát.

Ismeretes, hogy 1923. február 26-án a 11. sz. határozattal a *Csiki Magánjavak* minden ellenérték nélkül állami tulajdonba kerültek. A 62.064 k.hold területre kiterjedő hatalmas közvagyon - ebből 54.515 k.hold erdő - elkobzását a helyi közvélemény az akkori idők legnagyobb agrárpanamájának tartotta „a törvény mezében és a leleplezés meztelenségében” /Kacsó i.m. 156./. Ez ugyanis eredetileg a határszéli falvak *közösségének vagyona* volt, melyet aztán a csíki „széjjbéli” helységektől a XVIII. sz. elején *erőszakos foglalások* által vettek el. Később, 1869. év február 16-án Ferenc József király a székely határőr-családok által bírt összes ingó és ingatlan javakat a székelység kulturális és gazdasági érdekeinek előmozdítására *visszaadta* és nem adományozta. (→ Apa és fia; A pénz bősége Csíkban c. fejezeteket is.) *Sérelmes volt az is*, hogy az összes, 18, volt osztrák rendszerű határőrezred kötelékébe tartozottak közül egyedül a Csík megyei székely családok vesztették el óriási értékű közös vagyonukat - teljesen törvénytelen módon.

A *Csiki Magánjavak* visszaszerzése ügyében *Pál Gábor dr.* és *Balogh Artúr dr.* irányítása mellett hosszadalmas per folyt. Az 1929-ben beadott panaszt a Népszövetség 1936-ban véglegesen úgy „intézte el”, hogy a 62 ezer holdas területből 12 ezer holdat és egy pár, leltáron szereplő középületet vissza kell adni az eredeti tulajdonosoknak. Az átadás és a Magánjavak ügyének rendezése azonban csak 1946 őszén történt meg, mikor a *Groza-kormány* a 765-ös sz. törvényerejű rendelettel a *negyedszázados sérelmet* ügy orvosolta, hogy Csík megye közönsége visszakapta a *Csiki Magánjavak* vagyónkomplexumának nem egész felét (azaz kb. 30 ezer k.holdat). A vagyónkomplexumot az 1948. június 11-én bekövetkezett *államosítás* csak később érintette. (Jogilag úgy kezelték, mint a naszódi és karánsebesi volt határörök vagyont.) Megszűnése lényegében 1948. október 14-én ment végbe, amikor Csík megyében is a már korábban megalakult Állami Fakitermelő és Fafeldolgozó Vállalattal (az IPEIL-lel) összevonták. /László Gábor doktori értekezése. 1947-49. Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár./

„Jaj, mondjam el, hogy engem megütöttek,
meg, meg nagyon, és hogy kínom killessék,
szörnyeteg fülük szívemre helyezték,”

/Salamon Ernő: Példa a hangszerfáról. 1941./

